

Nr 175.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av den statliga förvaltningen i rationaliseringssyfte.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gustaf Elofsson* och fru *Svenson* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *Adolfsson m. fl.* (II: 359), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allmän översyn av förvaltningen, den civila såväl som den militära, i överensstämmelse med motionernas syfte.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 359 följande.

Statens utgifter har under senare år ökats i betydande utsträckning, såväl absolut som relativt. För budgetåret 1938/39 utmynnade driftbudgeten å riksstaten i en utgiftssumma på 1 294 milj. kronor, år 1944/45 var motsvarande summa 4 103 milj. kronor, år 1949/50 5 002 milj. kronor och för budgetåret 1954/55 beräknas enligt statsverkspropositionen statens utgifter å driftbudgeten till 8 517 milj. kronor. Till en jämförelse må här anges motsvarande siffror över nationalinkomsten. År 1938/39 utgjorde bruttonationalinkomsten 11 960 milj. kronor, år 1945 19 500 milj. kronor, år 1950 29 210 milj. kronor och för år 1954 beräknas bruttonationalprodukten uppgå till 44 800 milj. kronor.

Det skall med tillfredsställelse konstateras att den utvidgning av den statliga verksamheten, som ligger bakom denna utgiftsökning, medfört avsevärda förbättringar och nödvändiga sociala reformer av betydelse för hela folket. Men det synes även ostridigt att statsapparaten's ansvällning gått i snabbare takt än ökningen av resurserna. Förvaltningsapparaten i vårt land har så småningom vuxit till en omfattning, som tyder på viss överorganisation. När nya uppgifter framträtt för den statliga verksamheten, har nya ämbetsverk ofta skapats för deras handläggning. Undan för undan har statsapparaten lappats på och ökats. Den sålunda genom sekler pålappade statsapparaten synes icke i sin helhet ha blivit föremål för allvarligare försök till anpassning till den moderna tidens krav och möjligheter. I nuvarande läge, då skattetrycket måste sägas vara hårt, är det enligt vår uppfattning angeläget att söka åstadkomma en rationalisering av statsapparaten, så att om möjligt en effektivisering av statsförvaltningen kan uppnås och därmed också besparingar, vilka kan öppna vägen för skattesänkningar liksom för utvidgad social reformverksamhet.

Givetvis har frågan om en effektivisering av statsförvaltningen, den civila såväl som den militära, vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. År 1944 inrättades t. ex. statens organisationsnämnd, vars verksamhet bedrivs inom två avdelningar, en civil och en militär. Nämnden har bl. a. att utföra systematiska organisationsundersökningar inom statliga verk samt att över huvud taget bedriva rådgivande verksamhet i syfte att effektivisera förvaltningsarbetet. De försök som hittills gjorts att uppnå en förenkling och effektivisering av statsapparaten kan emellertid icke sägas ha krönts med någon större framgång.

Åtskilliga brister i förvaltningseffektiviteten har framträtt under senare

tid. Av statsrevisorernas berättelse synes varje år ha framgått att åtskillig kritik kan riktas mot förvaltningen ur denna synpunkt. I sin senaste berättelse riktade statsrevisorerna sålunda bl. a. uppmärksamheten på en mindre tillfredsställande ordning inom den militära förvaltningen, och vid fjolårets riksdag underströk statsutskottet t. ex. i samband med behandlingen av bosättningslåneverksamheten nödvändigheten av bättre samarbete och bättre kommunikationer skilda offentliga myndigheter emellan.

Det synes också böra understrykas att ärendenas behandling i ämbetsverken lämnar åtskilligt att önska ur rationalitets- och effektivitetssynpunkt. Ett ärende får ofta under handläggningen passera flera olika led i ämbetsverket innan ett avgörande träffas. Det synes förekomma att vederbörande tjänstemän vid föredragningen av ärende har att lita till uppgifter som han erhåller i tredje och fjärde hand. En sådan handläggning kanske i vissa fall kan vara nödvändig och ändamålsenlig. Men så torde i regel icke vara fallet. Likaså kan man ifrågasätta huruvida ett ärende, som måste gå trappstegsvis genom olika myndigheter, alltid blir föremål för rationell handläggning och utredning. Ett sådant ärendes handläggning betyder ofta en onödigt omständlig procedur genom olika myndigheter. Det må i detta sammanhang även erinras om att statsutskottet vid fjolårets riksdag bl. a. uttalade, att frågan om en begränsning och ett mer rationellt ordnande av den statliga tillämpningsapparaten borde ägnas ökad uppmärksamhet.

Betydande förenklingar och därmed större effektivitet bör kunna vinnas i de statliga institutionernas inre organisation. Men det synes oss vara av ännu större betydelse att inom statsförvaltningen, den civila såväl som den militära, de olika verkens arbetsuppgifter väges mot varandra. Det bör undersökas om icke på vissa områden en sammanslagning kan ske. Ur ekonomisk och rationell synpunkt torde sammanförande eller centralisering av vissa verk och inrättningar samt av deras arbetsuppgifter eller delar därav kunna medföra betydande fördelar samt avsevärt större möjligheter att ekonomiskt och rationellt utnyttja moderna organisationsformer och modernare bokföring (hålkort etc.).

Som ett exempel synes här bl. a. kunna nämnas statens till ett 70-tal uppgående lånefonder, vilkas förvaltning nu är spridd på ett flertal institutioner. Strävandena att uppnå en förenkling och effektivisering av förvaltningen måste — såsom vi i det föregående antytt — i vissa avseenden syfta till en centralisering. I åtskilliga andra fall bör emellertid stora fördelar kunna vinnas genom delegering eller decentralisering av beslutanderätt. Delegering av beslutanderätt från högre till lägre befattningshavare bör i ökad utsträckning kunna äga rum. Åtskilliga ärendegrupper handläggning bör kunna flyttas från centralt organ till organ på länsstadiet eller annan institution, alltså även kommunala sådana. Genom en sådan decentralisering skulle statsapparaten i betydande utsträckning kunna avlastas tidsödande arbetsuppgifter.

Vad särskilt den militära förvaltningen beträffar bör det understrykas, att utvecklingen under senare tid synes motivera att en översyn företages. Ökningen av materielmängderna liksom under senare tid av införda krigsförbandsvisa repetitionsövningar har ställt den militära förvaltningen inför arbetsuppgifter, som otvivelaktigt torde kräva bättre avfattning än som hittills kunnat ske. Det torde också kunna ifrågasättas, om materiella och personella resurser inom försvarsorganisationen verkligen tillvaratages på ett tillfredsställande sätt.

Det synes oss riktigt att av den statliga verksamheten kräva så god rationalitet som möjligt. En ytterligare ansvällning av statsapparaten synes oss leda fram till en alltmer kostnadskrävande byråkrati. Det bör i detta sammanhang understrykas, att stora statsutgifter alltid måste ha en i viss mån

inflation drivande karaktär. I våra dagars samhälle måste helt naturligt den statliga verksamheten vara av betydande omfattning, och det kan förutsättas att densamma för framtiden kommer att öka ytterligare. Därmed skärpes också kravet på effektivitet och rationalitet. Genom en sådan effektivisering av statsförvaltningen, som vi åsyftar, skulle behovet av ämbetsverk och tjänstemän kunna minskas. Vi vill härvid samtidigt understryka, att en sådan utveckling skulle öka statens möjligheter att för sina tjänstemäns vidkommande hålla ett löneläge, som erbjöde bättre möjligheter till konkurrens med det enskilda näringslivet.

Enligt vad vi ovan anfört synes det oss nödvändigt, att statsförvaltningen, den civila såväl som den militära, nu blir föremål för en allmän översyn i syfte att åstadkomma förenkling och effektivisering. Rikt punkten måste härvid vara att söka åstadkomma en organisation, som i rationalitet och effektivitet kan jämföras med vad som förekommer inom näringslivet. Det kan härvid ifrågasättas om inte statens organisationsnämnd borde omorganiseras på sådant sätt, att sakkunskap från förvaltningen inom näringslivet där på ett bättre sätt kunde tillgodogöras.

Utskottet. Under åberopande i tillämpliga delar av vad utskottet i sina denna dag avgivna utlåtanden nr 173 och nr 174 i anledning av motionsvis framförda förslag avseende rationaliseringar, förenklingar och besparingar i den statliga verksamheten anfört får utskottet hemställa,

att motionerna I: 277 och II: 359 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 november 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 174.

Reservationer

1) av herrar *Näsgård, Pålsson, Rubbestad* och *Hansson* i Skegrie, vilka under hänvisning till vad i reservationen 2) vid utlåtandet nr 174 anförts ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 277 och II: 359, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allmän översyn av förvaltningen, den civila såväl som den militära, i överensstämmelse med motionernas syfte.

2) av herrar *Ohlon, Sundelin, Axel Andersson, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, *Löfroth* och fröken *Vinge*.

3) av fröken *Andersson*, herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*.